

Marija Vučinić Jovanović*

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

Istorijski razvoj grupnog rada: od pokreta do metoda u socijalnom radu

Apstrakt

Od perioda kada se u Sjedinjenim Američkim Državama javio kao pokret do svoje pune profesionalne afirmacije kao metoda u socijalnom radu, grupni rad je prešao put transformacije, konstantno prateći promene i potrebe koje su se javljale u društvu u različitim istorijskim trenucima i kulturnim okvirima. Polazeći od perspektive internacionalnog socijalnog grupnog rada, u radu se prikazuje istorijski razvoj grupnog rada u Sjedinjenim Američkim Državama, sa posebnim osvrtom na njegove specifičnosti u periodima pre i nakon njegove afilijacije sa socijalnim radom kada počinje da se određuje kao metod socijalnog rada. Analiziraju se implikacije ovakvog smera razvoja grupnog rada na razvoj socijalnog grupnog rada u Srbiji i ukazuje se na aktuelne izazove daljeg razvoja socijalnog rada sa grupom.

Ključne reči:

grupni metod, socijalni rad sa grupom, agencije za grupni rad, rane tradicije grupnog rada, programske aktivnosti, NASW, Amerika, Srbija, internacionalni socijalni grupni rad

Socijalni rad sa grupom ili socijalni grupni rad (SGR) spada među najranije praktične pokušaje da se iskoriste potencijali inherentni iskustvu u maloj grupi kako bi se unapredila dobrobit osoba i poboljšali socijalni uslovi^{1,2}. SGR

* marija.vucinic@fpn.bg.ac.rs

¹ Albert S. Alissi, "Social Group Work: Commitments and Perspectives", in: Albert S. Alissi (ed.), *Perspectives on Social Group Work Practice: A Book of Readings*, The Free Press, New York, 1980, pp. 5–35.

² Dorwin Cartwright, Alvin Zander, "Origins of Group Dynamics", *Group Facilitation: A Research and Applications Journal*, No. 2, Winter 2000, pp. 40–55.

podrazumeva obezbeđivanje grupnog iskustva radi zadovoljenja razvojnih potreba, preveniranja društvenog raslojavanja, ostvarivanja korektivnih i rehabilitacionih ciljeva i ohrabriranja građanskog uključivanja i odgovorne društvene akcije.³ Brojne metode SGR bile su primenjivane mnogo pre pokušaja da se praksa sistematizuje i profesionalizuje. Preteča SGR je *grupni rad (GR)*, koji se u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) javio kao „jedna vrsta demokratske akcije“⁴, pokret „sa drugačijim korenima, tradicijama, istorijom, i herojima“⁵ u poređenju sa socijalnim radom sa pojedincem, odnosno radom na slučaju, koji se izjednačavao sa socijalnim radom. Niz društveno-istorijskih, ekonomskih i političkih okolnosti, želja za profesionalizacijom i potreba da se „pronađe mesto na Univerzitetu“⁶ uslovile su profesionalnu identifikaciju GR sa socijalnim radom, te je, nakon osnivanja (američke) Nacionalne asocijacije socijalnih radnika (*National Association of Social Workers – NASW*) 1955. godine, on imenovan najpre za jednu od oblasti prakse socijalnog rada, da bi kasnije dobio status metoda.⁷

Perspektiva internacionalnog socijalnog grupnog rada (ISGR), koja postaje aktuelna u XXI veku, ukazuje da SGR, kakav danas poznajemo, ima poreklo u međunarodnim uticajima i razmenama ideja vezanih za teoriju, praksu i obrazovanje iz oblasti SGR^{8,9}. Ovakvi procesi razmene iskustva u oblasti (S)GR su posebno bili intenzivni tokom kasnog XIX i ranog XX veka, ali su, u svetlu aktuelnih globalnih dešavanja, društvenih kretanja i procesa i danas neizbežni i neophodni.¹⁰

³ Margaret E. Hartford (ed.), *Working papers: Toward a frame of reference for social group work*, National Association of Social Workers, New York, 1964.

⁴ Dušan Petrović, Tomislav Sedmak, Branko Ćorić, *Metode grupnog socijalnog rada*, autorsko izdanje, Beograd, 2005, str. 4.

⁵ Ruth Middleman, “Group work and the Heimlich maneuver: Unchoking social work education”, in: David F. Fike and Barbara Rittner (eds.), *Working From Strengths: The Essence of Group Work*, Center for Group Work Studies, Miami Shores, 1992, p. 25.

⁶ Janice Andrews, “Group Work’s Place in Social Work: A Historical Analysis”, *The Journal of Sociology and Social Welfare*, Vol. 28, Iss. 4, Article 4, p. 48.

⁷ *Ibid.*, p. 47.

⁸ Rebecca Smith, Justin Bucchio, Barbara F. Turnage, “Social Group Work in a Global Context”, in: Charles D. Garvin, Lorraine M. Guttierrez, Maeda J. Galinsky (eds.), *Handbook of Social Work with Groups*, 2nd ed, The Guilford Press, New York, 2017, pp. 43–54.

⁹ Rowland W. Toseland, Kimberly P. McClive-Reed, “Social Group Work: International and Global Perspectives”, *Social Work with Groups*, Vol. 32, No. 1, pp. 5–13.

¹⁰ Asha Lobo, “Social Group Work in the Global Context”, *Adelaide Journal of Social Work*, Vol. 3, No. 1, pp. 30–40.

Iako perspektiva ISGR izaziva značajnu pažnju istraživača/ica poslednjih godina, nedostaju radovi koji se bave ovom temom u kontekstu implikacija koje je razvoj GR na međunarodnoj sceni imao na razvoj SGR u Srbiji. Kako je razvoj GR u SAD ostvario dalekosežni uticaj na razvoj SGR širom sveta, ciljevi rada su: prikaz istorijskog razvoja GR u SAD iz perspektive internacionalnog socijalnog grupnog rada, sa posebnim osvrtom na njegove specifičnosti u periodima pre i nakon afilijacije sa socijalnim radom (formiranja NASW), analiza implikacija koje je ovakav smer razvoja imao na GR u SAD, a zatim i na SGR u Srbiji, i ukazivanje na aktuelne izazove daljeg razvoja SGR.

ISTORIJSKI RAZVOJ GRUPNOG RADA U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Rani razvoj grupnog rada – grupni rad kao pokret

Precizan začetak GR nije moguće lako identifikovati.¹¹ Smatra se da njegovo moderno poreklo može biti praćeno do uzajamne pomoći i filantropskih inicijativa, koje su organizovane zarad unapređenja životnih i radnih uslova ljudi tokom Industrijske revolucije u Engleskoj. Ove inicijative su se potom proširile i uhvatile zamah u socijalnim institucijama u SAD, gde je GR kao pokret i ponikao, a kasnije i u ostalim zemljama sveta.^{12,13}

Razvoj GR kao pokreta moguće je podeliti na: period ranog delovanja i akcije, od kasnih 1800-ih do sredine 1930-ih godina, tokom koga je uspostavljena većina tradicija GR i period formulacije, sinteze i ekspanzije od sredine 1930-ih do sredine 1950-ih godina, tokom koga su formulisane konceptualne i teorijske osnove GR i formalizovana identifikacija sa profesijom socijalnog rada.¹⁴

¹¹ Clara A. Kaiser, "The Social Group Work Process", *Social Work*, Vol. 3, No. 2, January 1958, pp. 67–75.

¹² Albert S. Alissi, "Group Work History: Past, Present, and Future – United States", in: Alex Gitterman and Robert Salmon (eds.), *Encyclopedia of Social Work with Groups*, Routledge, New York, 2009, pp. 6–13.

¹³ Dušan Petrović, Tomislav Sedmak, Branko Ćorić, *Metode grupnog socijalnog rada*, nav. delo, str. 4–5.

¹⁴ Albert S. Alissi, "The Social Group Work Tradition: Toward Social Justice a Free Society", *Social Group Work Foundation Occasional Papers*, First Series, No. 1, pp. 1–25.

Period ranog delovanja i akcije – do 1935. godine

Tokom Industrijske revolucije u Engleskoj ljudi su bili ostavljeni da se izbore za sebe u *laissez-faire* atmosferi. Okrenuli su se jedni drugima radi obrazovanja socijalnih klubova, društava i kooperativa kako bi odgovorili na potrebe za druženjem i podelom sredstava za slučaj bolesti, nesreće ili smrti. Uzajamna pomoć, kao prirodan produkt toga doba, predstavljala je osnovu za razvoj GR.¹⁵ Aleksis de Tokvil (Alexis de Tocqueville) posebno je izdvojio obrazovanje mreža za samopomoć u SAD, u kontekstu unapređenja opšteg blagostanja, civilnog društva i demokratije.¹⁶ Usled društvenih previranja krajem XIX i početkom XX veka – posleratne industrijalizacije, nagle urbanizacije i imigracije – javile su se individualne i društvene potrebe^{17,18}, na koje su svojim aktivnostima pokušale da odgovore humanitarne i religijske organizacije, neretko praktikujući upravo GR.

Prvi volonteri/ke i grupni/e radnici/ce su se uključivali/e u različite inicijative osiromašene, vulnerabilne, mlade i druge grupe u potrebi za dodatnom podrškom. Kako je ova filantropska misija rasla i razvijala se, kvalitet grupnog iskustva je prepoznavan kao centralan u pomažućem procesu. Samoorganizovane i rekreativne grupe, skautske organizacije, neformalna naselja, jevrejski centri u zajednici, centri za neformalno obrazovanje odraslih, omladinske organizacije i sl.^{19,20} postale su poznate kao „agencije za grupni rad”. One su doprinele utemeljivanju ranih tradicija u osnovi GR – volonterizma, uzajamne pomoći, demokratske grupne participacije, grupnog samoorganizovanja, participativne demokratije, programskih aktivnosti, zastupanja i socijalne akcije.²¹

¹⁵ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, in: Alex Gitterman and Robert Salmon (eds.), *Encyclopedia of Social Work with Groups*, pp. 6–7.

¹⁶ Henk E. S. Woldring, “State and Civil Society in the Political Philosophy of Alexis de Tocqueville”, *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 9, No. 4 (December 1998), pp. 363–373.

¹⁷ Gisela Konopka, *Social Group Work: A Helping Process*. 2nd Ed., Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1972.

¹⁸ Charles D. Garvin, *Contemporary Group Work.*, Allyn and Bacon, Needham Heights, MA, 1997.

¹⁹ Dušan Petrović, Tomislav Sedmak, Branko Ćorić, *Metode grupnog socijalnog rada*, nav. delo, str. 5.

²⁰ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., pp. 7–8.

²¹ Albert S. Alissi, “The Social Group Work Tradition: Toward Social Justice a Free Society”, *Social Group Work Foundation Occasional Papers*, First Series, No. 1., 2001, pp. 1–25.

U ranoj fazi razvoja GR posebno mesto su zauzimale aktivnosti klubova i pokret centara u zajednici/susedstvu (*The Settlement House Movement*). Ovaj pokret je imao za cilj premošćavanje razlika između socijalnih klasa kroz druženje, razonodu i rekreaciju, socijalne reforme i političko delovanje. Za razliku od pristupa Društva dobrotvornih organizacija (*Charity Organization Society – COS*), na kome počiva rad na slučaju i koje probleme vidi u nedostacima pojedinaca, pristup pokreta za centre u zajednici/susedstvu uvažava kulturne različitosti i naglašava uticaj ekonomske i društvene nejednakosti kao izvora socijalnih problema.^{22,23}

Period progresivne ere, kasnih 20-ih i 30-ih godina XX veka, karakterisan je porastom broja agencija za grupni rad i povezivanjem GR sa zastupanjem, društvenom reformom i akcijom. Iako je interesovanje za društvenu reformu i aktivizam opalo nakon ovog perioda i postalo sumnjivo tokom Crvene panike²⁴ i posle I svetskog rata, posvećenost ostvarivanju društvenih ciljeva je ostala.²⁵ Agencije za grupni rad su održavale dugoročne odnose sa pojedincima, grupama i porodicama u njihovim zajednicama, pružajući im usluge tokom rata i godina Velike depresije. Grupne aktivnosti su bile usmerene ka opštoj populaciji. Imale su rekreativni, edukativni i zabavni karakter, ili su služile razvoju specifičnih veština ili interesovanja.²⁶

²² Ove idološke razlike u korenima metoda grupnog rada i socijalnog rada sa pojedincem bile su izvor značajnih tenzija među njima, o čemu će biti više reči kasnije.

²³ Prvi centar u zajednici/susedstvu bio je Tojnbi Hol (*Toynbee Hall*), ustanovljen 1884. godine u Londonu. Najpoznatiji takav centar u Americi, Hul Haus (*Hull House*), osnovan 1889. godine od strane čuvene aktivistkinje i društvene reformatorke Džejn Adams (*Jane Addams*) i njene partnerke Elen Gejts Star (*Ellen Gates Starr*), predstavljao je stambenu zajednicu i multifunkcionalni centar aktivnosti lokalne zajednice zamišljen kao aktivno mesto za podsticanje društvenih promena u cilju poboljšanja životnih uslova u vrlo siromašnim gradskim četvrtima. Mladen Knežević, „Čikaška sociološka škola – iskustva socijalnog rada za sociologiju i sociološka teorija za socijalni rad”, *Ljetopis socijalnog rada*, Vol.16, br. 1, str. 5–28.

²⁴ Misli se na period tzv. Prve crvene panike, razdoblje u istoriji SAD početkom XX veka obeleženo opštim osećajem zabrinutosti i raširenim strahom od boljševizma i anarhizma podstaknutim Oktobarskom revolucijom u Rusiji i terorističkim aktivnostima domaćih anarhista. Karakterisan je represivnim merama u odnosu na aktivnosti percipirane kao levičarske.

²⁵ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 8.

²⁶ Opšti naziv za ove aktivnosti bio je *programske aktivnosti*. One uključuju igre, pevanje, pričanje priča, ples, glumu, sportske aktivnosti, rukotvorine i druge hobije i sl. i svrsishodno su organizovane od strane grupnih radnika/ca kako bi se

Formalno obrazovanje iz oblasti GR je započelo ustanovljavanjem obrazovnog kursa grupnog rada „Grupne usluge” pri Školi primenjenih društvenih nauka – Western Reserve Univerziteta u Klivlendu 1923. godine. Mnoge škole za socijalni rad su u narednim godinama počele da nude kurseve grupnog rada²⁷ i Meri Ričmond (*Mary Richmond*) je smatrala da su ova znanja neophodna socijalnim radnicima/cama.²⁸ Među prvim predavačima/cama bili/e su Klara Kajzer (*Clara Keiser*), Gertruda Vilson (*Gertrude Wilson*), Vilbur Njusteter (*Wilbur Newstetter*) i Grejs Kojl (*Grace Coyle*), koji/e su ujedno doprineli ustanovljavanju obrazovnih programa pri različitim visokoškolskim ustanovama.²⁹ Njusteter i Kojl su posebno doprineli razvoju naučnih saznanja o procesima u malim grupama, koja su postala esencijalni deo obuke grupnih radnika/ca. Ideje progresivnog obrazovanja Džona Djujija (*John Dewey*), igre i rekreacije Neve Bojd (*Neva Boyd*), političke filozofije Meri Parker Folet (*Marry Parker Follett*) i socijalna filozofija Eduarda Lindemana (*Eduard Lindeman*) su dale direkciju i sadržaj GR.^{30,31} One su uticale da se GR razume kao „edukativni proces, baziran na dobrovoljnoj demokratskoj participaciji, veštinama grupnog vođstva i kreativnim programskim aktivnostima radi podsticanja normalnog razvoja ličnosti, socijalnih veština i građanske odgovornosti”.³² Kako se ekspertiza u radu sa malim grupama razvijala u mnogobrojnim kontekstima (engl. *setting*), razvoj zajedničkog praktičnog okvira bio je otežan različitim načinima rada i organizacionim strukturama agencija za grupni rad³³,

podstakla interakcija između članova/ica i ostvario niz ciljeva (ličnih, grupnih, društvenih). Programske aktivnosti smatraju se onim što je *differentia specifica* grupnog rada.

²⁷ Grace Coyle, “Group Work in Psychiatric Settings: Its Roots and Branches”, *Social Work*, Vol. 4, No. 1, 1959, pp. 74–81.

²⁸ Mary E. Richmond, “Some Next Steps in Social Treatment”, *The Family*, Vol. 1, No. 4, 1920, p. 8.

²⁹ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 8.

³⁰ Clara A. Kaiser, “The Social Group Work Process”, op. cit., pp. 67–75.

³¹ Albert S. Alissi, “Social Group Work: Commitments and Perspectives”, op. cit., pp. 23–33.

³² Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 8.

³³ Margaret E. Hartford, “Changing Approaches in Practice Theory and Techniques”, in: *Trends in Social Work Practice and Knowledge: NASW Tenth Anniversary Symposium*, National Association of Social Workers, New York, 1966, pp. 132–134.

pa je bilo manje saglasnosti oko svrha i funkcija GR³⁴ i značenja koja su mu pridavana.

Bez obzira na izražene poteškoće konceptualizacije, brojnost organizacija i raznorodnost sadržaja koje su nudile, pri kraju ovog perioda težnje ka razvoju zajedničkog okvira, postale su izraženije. Porasla je svest o „zajedničkoj profesionalnoj filozofiji, sličnim praksama i tehnikama obuke“³⁵ i ukorenjena je većina osnovnih tradicija GR.³⁶ Interesovanje za formulisanje prakse bilo je stimulirano i istraživanjima grupnih procesa, uključujući i razvoj trening grupa profesionalaca/ki tokom ranih 1930-ih.³⁷ Krajem 1930-ih započeo je razvoj zajedničke terminologije, usvajanje termina razvijenih u okviru socijalne psihologije i nekih psihoanalitičkih koncepata.³⁸ Kao odgovor na zahtev grupnih radnika/ca, na Nacionalnoj konferenciji socijalnog rada (*National Conference of Social Work – NCSW*) u Detroitu, 1935. godine je osnovana sekcija za grupni rad, čime je započeo nov razvojni period.³⁹

PERIOD FORMULACIJE, SINTEZE I EKSPANZIJE GRUPNOG RADA – DO 1955. GODINE

Nakon perioda ranog delovanja i akcije, tokom koga je razvoj prakse u oblasti GR bio intenzivan i neujednačen, usledio je period formulacije, sinteze i ekspanzije GR, karakterisan sazrevanjem težnji za određenjem, izgradnjom teorijsko-saznajne osnove i profesionalnom identifikacijom. Uspostavljanje sekcije za grupni rad, kao organizovanog nacionalnog foruma pri NCSW, stimulisalo je razmenu ideja i podstaklo potragu za definicijom i određenjem prakse. To je označilo prelomnu tačku u razvoju GR.

³⁴ Albert S. Alissi, “Social Group Work: Commitments and Perspectives”, op. cit., pp. 23–33.

³⁵ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 8.

³⁶ Albert S. Alissi, “The Social Group Work Tradition: Toward Social Justice a Free Society”, op. cit., pp. 6–12.

³⁷ Helen Northen, Roselle Kurland, *Social Work with Groups*, 3rd Ed, Columbia University press, New York, 2001, pp. 4–7.

³⁸ Gertrude Wilson, “From Practice to Theory: A Personalized History”, in: Robert W. Roberts and Helen Northen (eds.), *Theories of Social Work with Groups*, Columbia University Press, New York, 1976, p. 17.

³⁹ Albert S. Alissi, “The Social Group Work Tradition: Toward Social Justice a Free Society”, op. cit., p. 12.

Tokom 1936. godine osnovana je Američka asocijacija za proučavanje grupnog rada (*American Association for the Study of Group Work* – AASGW) sa ciljem razjašnjavanja i preciziranja oblasti praktičnog delovanja i filozofiju GR.⁴⁰ AASGW je osnovala bilten *Grupa – u obrazovanju, rekreaciji, socijalnom radu* (*The Group – in Education, Recreation, Social Work*), koji je od 1939. do 1955. godine služio kao osnovno sredstvo za komunikaciju grupnih radnika/ca.⁴¹ Time je bilo omogućeno okupljanje onih koji su se identifikovali sa GR nezavisno od njihovog profesionalnog statusa, nivoa i tipa obuke i profesionalne pripadnosti. Tokom ovog perioda grupni radnici/ce su intenzivno debatovali/e da li je GR društveni pokret, oblast, metod ili proces, a što je konačno preraslo u konflikt „edukacija–rekreacija–socijalni rad”.⁴²

Iako je niz događaja izazvao pomeranje ka zajedničkom identitetu sa profesijom socijalnog rada, traganje za definicijom nije rezultiralo opštom saglasnošću, već je naglasilo nerazrešena pitanja, od kojih su mnoga perzistirala u jednom ili drugom obliku kroz istoriju GR. Pokazatelj približavanja GR socijalnom radu je bio naglo poistovećivanje agencija za grupni rad sa službama i programima socijalne zaštite. Grejs Kojl je utabala put profesionalnoj identifikaciji GR sa socijalnim radom. Ona je smatrala da „grupni rad kao metod pripada socijalnom radu”⁴³ i da određenje socijalnog rada treba da „uključuje svesno korišćenje socijalnih odnosa za obavljanje određenih društvenih funkcija, kao što su dečija zaštita, porodična zaštita ili zdravstvene usluge, rekreacija ili neformalno obrazovanje”.⁴⁴ Naglasila je da je socijalnom radu sa pojedincem, SGR i socijalnom radu na organizovanju zajednice zajedničko korišćenje ljudskih odnosa, poštovanje ličnosti i verovanje u demokratiju. Razgraničila je GR od rekreacije, tako što je rekreaciju označila kao funkciju koja treba da bude ostvarena, a GR kao jedan od metoda za njeno ostvarenje.

⁴⁰ Grace Coyle, “Group Work in Psychiatric Settings: Its Roots and Branches”, op. cit., pp. 74–81.

⁴¹ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 9.

⁴² Nošeni jedinstvenošću GR, bilo je onih koji su verovali da GR nije imao granice: pripadao je svim profesijama. Mnogi su nastavili da naglašavaju rekreativne i obrazovne aspekte u razvoju ličnosti pojedinaca, dok su drugi naglašavali društvenu odgovornost i građansku participaciju. Neki su počeli da GR sagledavaju kao sredstvo za poboljšanje prilagođavanja pojedinaca i rešavanje ličnih problema – funkcije koje su zahtevale bolje obučene radnike/ce. A neki su i dalje insistirali da je GR samo drugo ime za društvenu akciju. Albert S. Alissi, “Social Group Work: Commitments and Perspectives”, op. cit., pp. 35–38.

⁴³ Grace Coyle, “On Becoming Professional”, in: Harleigh B. Trecker (ed.), *Social Group Work: Principles and Practices*, p. 340.

⁴⁴ *Ibid.*

Smatrala je da je aspekt ljudskih odnosa u okviru grupnih iskustava podjednako važan kao i razumevanje različitih tipova programskih aktivnosti.⁴⁵

Period 1940–1950. označile su sinteza i širenje GR, katalizirane društvenim i političkim prilikama (II svetski rat, Hladni rat i Mekartizam). Ratne neprilike udružile su socijalne radnike/ce koji/e su radili/e sa pojedincima/kama i grupne radnike/ce, čime je ubrzana profesionalna identifikacija GR sa socijalnim radom. Iskristalisala se i značajna uloga GR u tretmanu psihičkih poremećaja.⁴⁶ GR je intenzivno počeo da se primenjuje u nizu novih konteksta (u bolnicama, klinikama i rehabilitacionim centrima, školama, radu sa grupama sa nedobrovoljnim učešćem, razvoju interrasnih i interkulturnih programa itd.). Uvođenje GR u terapijski kontekst poizvelo je mešovite reakcije i pokrenulo mnoštvo pitanja poput određenja u odnosu na socioterapiju i grupnu psihoterapiju⁴⁷, ali i odnosa sa vođenjem slučaja i drugim specijalizovanim tretmanima.⁴⁸ U oblasti prakse došlo je do pomeranja fokusa sa grupa na pojedince/ke u grupama, posebno na one sa ličnim i teškoćama u prilagođavanju.⁴⁹ Istovremeno, pokrenuta su pitanja profesionalne pripadnosti, izgradnje teorijsko-saznajne osnove i unapređenja kvaliteta prakse.

Svi ovi procesi reflektovali su se u događajima koji su usledili. Članstvo je 1946. godine izglasalo da AASGW postane profesionalna organizacija i osnovana je Američka asocijacija grupnih radnika/ca (American Association of Group Workers – AAGW).⁵⁰ Tokom narednih deset godina AAGW je bila posvećena razvoju GR u priznatu profesionalnu aktivnost.

⁴⁵ Grace Coyle, "Social Group Work in Recreation", *Proceedings of the National Conference of Social Work*, Columbia University Press, New York, 1947, p. 202.

⁴⁶ U odnosu na druge oblike grupnog tretmana, smatralo se da GR, sa svojim naglaskom na grupne procese i programske aktivnosti, može dati značajan doprinos.

⁴⁷ Gisela Konopka, "Similarities and Differences Between Group Work and Group Therapy", *Proceedings National Conference on Social Work*, Columbia University Press, New York, 1951.

⁴⁸ Raymond Fisher, "Contributions of Group Work in Psychiatric Hospitals", *The Group*, Vol. 12, No. 1, November 1949, p. 3.

⁴⁹ Albert S. Alissi, "Group Work History: Past, Present, and Future – United States", op. cit., p. 10.

⁵⁰ Sa naznakama profesionalizacije, neki od ranih lidera (koji su se identifikovali sa grupnim radom kao pokretom i koji su bili više zainteresovani za planiranje ili socijalnu akciju) okrenuli su se ka novoformiranoj Američkoj asocijaciji za proučavanje organizovanja zajednice i tada je započelo slabljenje pokreta za grupni rad. Gertrude Wilson, "From Practice to Theory: A Personalized History", in: Robert W. Roberts and Helen Northern (eds.), *Theories of Social Work with Groups*, Columbia University Press, New York, 1976, pp. 1–44.

STVARANJE NASW – GRUPNI RAD KAO METOD SOCIJALNOG RADA

Nakon II svetskog rata intenzivirani su napori da se pažnja preusmeri sa pojedinačnih oblasti, za koje se smatralo da potpadaju pod širu profesiju socijalnog rada, na identifikovanje zajedničkog jezgra. U tu svrhu je 1949. godine obrazovan savet (*Temporary Inter-Association Council of Social Work – TIAC*) sa zadatkom da kreira plan za razvoj saradnje među profesionalnim organizacijama, čije su aktivnosti povezivane sa socijalnim radom. Savet je analizirao različite ciljeve, programe i procedure ovih asocijacija, kao i područja njihovog slaganja i zaključio da imaju dosta toga zajedničkog, te da ima osnova razmišljati o osnivanju jedne profesionalne organizacije.⁵¹ Iako su se njihovi stavovi razlikovali povodom toga kako će se tradicije i prioritete GR uklopiti u profesionalni okvir socijalnog rada, članovi/ce AAGW (koji/e su bili/e i volonteri/ke i profesionalci/ke iz oblasti socijalnog rada, rekreacije i edukacije) glasanjem su odlučili/e da se ona udruži sa još šest profesionalnih organizacija 1955. godine kako bi formirale NASW, sa grupnim radom kao jednom od konstitutivnih sekcija.⁵² Bio je to finalni korak u procesu profesionalne identifikacije sa socijalnim radom, u kome je GR ustanovljen kao jedan od njegovih metoda. Ovakva odluka je, od strane proponenata afilijacije, označena kao konačno „profesionalno sazrevanje”. Grupni radnici/ce su bili/e uveravani/e da je ujedinjenje dobro za njih, jer će NASW pružiti bolje uslove svim svojim članovima/cama, omogućiti jedinstven pristup pitanjima od zajedničkog interesa, eliminisati preklapanja u delovanju i obezbediti dodatne resurse.⁵³

IMPLIKACIJE AFILIJACIJE GRUPNOG RADA SA SOCIJALNIM RADOM U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

Iako je ocenjeno kao izvor snage za oba entiteta, stvaranje alijanse između GR i socijalnog rada pokazalo je „neke ozbiljne probleme integracije”⁵⁴ usled kojih je položaj GR u zajednici socijalnog rada i dalje nerazrešen.

⁵¹ Kenneth E. Reid, “Expansion and professionalism, 1937–1955”, in: Kenneth E. Reid (ed.), *From Character Building to Social Treatment: The History of the Use of Groups in Social Work*, Greenwood Press, 1981, p. 164.

⁵² Janice Andrews, “Group Work’s Place in Social Work: A Historical Analysis”, op. cit., p. 54.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ William Schwartz, “Group Work and the Social Scene”, in: Margaret E. Hartford (ed.), *Working papers: Toward a frame of reference for social group work*, National Association of Social Workers, New York, 1964, p. 125.

Prva značajna implikacija jeste da je od pokreta, sa sopstvenom istorijom, filozofijom i tradicijama, GR zvanično postao metod socijalnog rada. Tako je raskinuo istorijske, sadržinske i praktične odnose sa oblastima neformalnog obrazovanja i rekreacije⁵⁵, a što se direktno negativno odrazilo na diverzitet teorijsko-saznajnih izvora, pristupa, tehnika i samog članstva koji je postojao u vreme kada je GR bio pokret. Kako su ciljevi socijalnog rada više problemski usmereni, SGR je vremenom izgubio fokus na rad sa opštom populacijom i udaljio se od agencija za grupni rad. Sa profesionalizacijom je gotovo u potpunosti napuštena upotreba programskih aktivnosti i participativnih i kreativnih tehnika, koja je bila zaštitni znak GR, dok je volonterizam potisnut.⁵⁶

Afilijacija sa socijalnim radom doprinela je izgradnji jasnog teorijskog, praktičnog i institucionalnog okvira SGR, boljem dokumentovanju rada, razvoju supervizije, jasnijem doživljaju uloge i svrhe grupnih radnika/ca⁵⁷ i primeni GR u novim kontekstima, uz proširivanje ciljeva GR u smeru terapije i rehabilitacije. Istovremeno je doprinelo osnaživanju pozicije i profesionalnog značaja socijalnog rada.

Period neposredno nakon stvaranja NASW bio je teorijski plodan za SGR. Publikovan je niz udžbenika i naučnih i stručnih članaka, koji su doprineli njegovom afirmisanju u širem kontekstu socijalnog rada. Pokušaji definisanja i razrešenja praktičnih problema SGR rezultirali su intenzivnim razvojem teorijskih modela i stvaranjem multiplih perspektiva identiteta SGR kasnih 1950-ih i 1960-ih.⁵⁸ Kako je proces izgradnje modela napredovao, naučnici/ce su integrisali/e dominantne ideje i prakse u model „centralnog identiteta”, nazvan „praksa centralnog toka” (*mainstream*).⁵⁹

Nakon osnivanja NASW dodatno se intenzivirao i uticaj socijalnog rada sa pojedincem na SGR. Rad na slučaju, kao metod socijalnog rada sa najdužom tradicijom, poslužio je kao uzor za praksu SGR i socijalnog rada u zajednici. Nastojeći da „kopira” metod rada na slučaju, SGR je „postepeno postajao više klinički, a manje fokusiran na građansku participaciju i društvenu

⁵⁵ Janice Andrews, “Group Work’s Place in Social Work: A Historical Analysis”, op. cit., p. 57.

⁵⁶ Michael Reisch, Janice Andrews, *The Road not Taken: A History of Radical Social Work in the United States*, op. cit., p. 126.

⁵⁷ William Schwartz, “Group Work and the Social Scene”, op. cit., p. 124.

⁵⁸ Catherine P. Papell, Beulah Rothman, “Social Group Work Models: Possession and Heritage”, in: Albert S. Alissi (ed.), *Perspectives on Social Group Work Practice: A Book of Readings*, The Free Press, New York, 1980, pp. 116–132.

⁵⁹ Alex Gitterman, “Specialized group content in an integrated method curriculum”, in: Sonia L. Abels and Paul Abels (eds.), *Social Work with Groups*, Committee for Advancement of Social Work with Groups, Louisville, KY, 1979, pp. 68–81.

akciju”⁶⁰, što je uslovalo njegovu „deradikalizaciju”⁶¹. Trend naglašavanja sličnosti između socijalnog rada sa pojedincem, sa grupom i u zajednici i njihovog „uopštavanja”, započet sa Grejs Kojl, a slikovito nazvan „genericid”⁶², nastao je u cilju osnaživanja identiteta profesije socijalnog rada. Međutim, imao je ozbiljne posledice po dalji razvoj SGR, dovевši do brisanja njegovih specifičnosti i gubljenja identiteta u opštem identitetu socijalnog rada. Ovaj trend je kulminirao odlukom NASW 1962. godine o ukidanju sekcija za praksu, uključujući i sekciju za grupni rad, i preusmeravanju resursa na bavljenje širim profesionalnim pitanjima. Time je naglo prekinut intenzivan razvoj teorije i prakse SGR.⁶³

Ove promene su se reflektovale i na obrazovne politike i programe namenjene edukaciji socijalnih radnika. Smanjenje broja socijalnih radnika/ca koji su želeli da se specijalizuju iz oblasti SGR dovelo je do masovnih ukidanja ovih edukativnih programa.⁶⁴ Pokušaj revitalizovanja SGR se odvijao u dva pravca. Jedan je bio osnivanje specijalizovanog naučnog časopisa 1978. godine (*The Journal of Social Work with Groups – in Community and Clinical Practice*), koga do tada nije bilo. Drugi je formiranje Asocijacije za unapređenje socijalnog rada sa grupom (*The Association for the Advancement of Social Work with Groups – AASWG*), koja je 1979. prerasla u Međunarodnu asocijaciju za socijalni rad sa grupom (*International Association for Social Work with Groups – IASWG*). Ona okuplja pripadnike/ce različitih profesija i organizuje godišnje simpozijume. IASWG je izradila Standarde za praksu socijalnog rada sa grupom.⁶⁵

Iako su teorijska znanja o SGR dopunjavana i artikulisana u udžbenicima, SGR kao zaseban metod je nastavio da gubi svoj značaj i mesto usled nedostatka profesionalne obuke i manjka obučениh grupnih radnika/ca u XXI veku. Albert Alisi (*Albert Alissi*) ukazuje da, za razliku od njihovih prethodnika/ca, današnji/e grupni/e radnici/e imaju mnogo manje izgleda da rade u organizacijama specijalizovanim za grupni rad, imaju autonomiju u odlučivanju, utiču

⁶⁰ Neil Gilbert, Harry Specht, *The Emergence of Social Welfare and Social Work*, 2nd Ed., Peacock. New York, 1981, pp. 234–235.

⁶¹ Michael Reisch, Janice Andrews, *The Road not Taken: A History of Radical Social Work in the United States*, op. cit., pp. 120–131.

⁶² Janice Andrews, “Group Work’s Place in Social Work: A Historical Analysis”, op. cit., p. 59.

⁶³ *Isto*.

⁶⁴ Albert S. Alissi, “Group Work History: Past, Present, and Future – United States”, op. cit., p. 11.

⁶⁵ Association for the Advancement of Social Work with Groups, *Standards for social work practice with groups*, 1st & 2nd, Association for the Advancement of Social Work with Groups, Alexandria, 1999, 2000, 2006, 2010.

na raspodelu resursa i održavaju dugoročne odnose sa klijentima.⁶⁶ On posebno naglašava da je smanjena orijentisanost ka volonterizmu, uzajamnoj pomoći, demokratskoj grupnoj participaciji, grupnom samoupravljanju, kreativnim programskim aktivnostima, zastupanju i socijalnoj akciji, a koji su kroz istoriju inspirisali praksu grupnog rada.

IMPLIKACIJE RAZVOJA GRUPNOG RADA U AMERICI NA RAZVOJ SOCIJALNOG RADA SA GRUPOM U SRBIJI

Jedinstveni procesi razvoja GR od pokreta do metoda u socijalnom radu u SAD jesu imali globalne implikacije. Politička pozicija i uticaj SAD je na međunarodnom planu značajno ojačan tokom i po okončanju II svetskog rata i engleski je postao vodeći svetski jezik. Dinamičan razvoj teorije u SAD praćen je publikovanjem brojnih naučnih radova i udžbenika iz ove oblasti i značajnom aktivnošću američkih nacionalnih asocijacija u radu međunarodnih profesionalnih i stručnih asocijacija. Sedište IASWG u SAD rečito ilustruje uticaj koji je ova zemlja imala na međunarodnoj sceni.

U našem kontekstu, uticaj SAD na razvoj socijalnog rada bio je neposredno izražen kroz ulogu koju su američki stručnjaci/kinje imali u procesu uspostavljanja prvih obrazovnih kurikuluma iz oblasti socijalnog rada ranih 1950-ih, kao i u pružanju pomoći u osnivanju centara za socijalni rad širom Jugoslavije ranih 1960-ih godina.⁶⁷ Usled jakog ideološkog uticaja raskida odnosa Komunističke partije Jugoslavije sa Sovjetskim Savezom, oslanjanje na iskustva „novih saveznika“⁶⁸ u obrazovanju za socijalne radnike/ce u nekađšnjoj Jugoslaviji nametnulo se kao neminovnost, isto kao i potraga za kontekstualnim odgovorima na lokalne izazove.⁶⁹

U vreme kada je razvoj SGR u SAD bio na vrhuncu u pogledu formulisanja modela, uobličavanja prakse centralnog toka i teorijske konsolidacije, njegov

⁶⁶ Albert S. Alissi, "Group Work History: Past, Present, and Future – United States", op. cit., p. 12.

⁶⁷ Darja Zaviršek, "Engendering Social Work Education under State Socialism in Yugoslavia", *British Journal of Social Work*, Vol. 38, No. 4, pp. 734–750.

⁶⁸ Darja Zaviršek, "Engendering Social Work Education under State Socialism in Yugoslavia", op. cit., p. 738.

⁶⁹ Ana Čekerevac, Mira Lakićević, Nevenka Žegarac, Natalija Perišić, „Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad“, u: Milan Jovanović (ur.), *Fakultet političkih nauka 1968–2018*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2018, str. 146.

razvoj je u našoj zemlji tek započinjao.⁷⁰ I u teorijsko-metodološkom i praktičnom smislu bio je usko skopčan sa razvojem obrazovnih programa⁷¹, kao i sa osnivanjem Zavoda za mentalno zdravlje u Beogradu 1963. godine, koji je (sada kao Institut) vodeća institucija iz oblasti mentalnog zdravlja u Srbiji.⁷² Uticaj procesa razvoja GR u SAD na razvoj SGR u Srbiji bio je vidljiv u domenu teorijskih postavki, shvatanju GR kao metoda socijalnog rada, dominantnoj primeni u kliničkom u odnosu na neklinički kontekst i ciljevima, koji su u ovom periodu viđeni pretežno kao terapijski, korektivni i rehabilitacioni. SGR je kod nas počeo da se primenjuje u formi koja je podrazumevala preplitanje sa metodama grupne psihoterapije i socioterapije u sferi praktičnog delovanja, kao i naslanjanje na psihijatriju i psihologiju u domenu teorijskih postavki.^{73,74} Taj trend možda i „prevelikog preplitanja” sa grupnom psihoterapijom⁷⁵, koji je SGR doveo u rizik od gubitka svoje specifičnosti, paralelno je dominirao praksom SGR u SAD tih 1960-ih godina.

Za razliku od SAD, razvoj SGR u Srbiji nije tako dobro dokumentovan, a posebno primena u nekliničkom kontekstu. Dušan Petrović, Tomislav Sedmak i Branko Ćorić⁷⁶ vezuju početke primene SGR za „psihijatrijsku službu”

⁷⁰ Dušan Petrović, Tomislav Sedmak, Branko Ćorić, *Metode grupnog socijalnog rada*, nav. delo.

⁷¹ Programi obrazovanja socijalnih radnika/ca u Srbiji najpre na višim školama, a od školske 1973/74. godine i na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu (FPN-UB) obavezno uključuju edukaciju iz oblasti socijalnog grupnog rada. Sam predmet je tokom vremena menjao nazive (Metodika socijalnog rada II/Metodika individualnog i grupnog socijalnog rada, Metodika grupnog socijalnog rada, Socijalni grupni rad, Socijalni rad sa grupom), sadržaj i užbenike koji su bili u upotrebi u zavisnosti od aktuelnih predavača.

⁷² Zavod za mentalno zdravlje u Beogradu je, u skladu sa svojim socijalnopsihijatrijskim pristupom, započeo sa uvođenjem i integrisanjem grupnog metoda u pojedine terapijske i socioterapijske programe tretmana alkoholizma, neuroza, psihoza i adolescentnih kriza, čime je značajno doprineo ustanovljavanju i razvoju SGR kod nas. Gotovo svi predavači iz oblasti SGR na FPN-UB ujedno su bili zaposleni i u ovoj ustanovi.

⁷³ *Isto*, str. 7.

⁷⁴ Snežana Filipović, Borislav Đukanović, *Grupni socijalni rad*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 2010.

⁷⁵ Paul H. Glasser, Nazneen Sada Mayadas, “The Changing Nature of Social Group Work Practice”, in: Paul H. Glasser, Nazneen Sada Mayadas, *Group Workers at Work: Theory and Practice in the '80s*, Rowman & Littlefield Publishers, New Jersey, 1986, p. 5.

⁷⁶ Sva tri autora su psihijatri, koji su svojevremeno bili predavači na predmetu Socijalni rad sa grupom na FPN-UB. Kuriozitet je da do danas nijedan socijalni radnik/ca nije predavao/la ovaj predmet na FPN-UB.

koja je među prvima uključila socijalne radnike/ce u multidisciplinarni timski rad u tretmanu i rehabilitaciji osoba sa mentalnim poremećajima.⁷⁷ Pored primene u kliničkom kontekstu, oni navode SGR u lokalnoj zajednici, rad sa omladinskim grupama, rad u sklopu ustanova neposredne dečije zaštite, službi za pomoć porodici, službi za zaštitu starijih i specijalizovanih ustanova socijalne zaštite, kao i socioterapijskih klubova i primenu u sklopu procesa edukacije socijalnih radnika/ca u školama za socijalnu politiku i socijalni rad.⁷⁸ Kao odgovor na nacionalne izazove u vidu intenzivnih društvenih, ekonomskih i političkih previranja krajem prošlog i početkom ovog veka došlo je do povećane primene SGR u organizacijama civilnog društva (OCD). Situacija umnožavanja aktera i konteksta u kojima se SGR primenjuje uz neujednačenu metodologiju podseća na rani period razvoja GR u SAD, kada razvoj prakse još uvek nije pratio i razvoj teorije.

MOGUĆNOSTI I IZAZOVI SOCIJALNOG RADA SA GRUPOM: PERSPEKTIVA INTERNACIONALNOG SOCIJALNOG GRUPNOG RADA

Aktuelne tendencije razvoja SGR u SAD, koje karakteriše nastojanje da se povrati originalna pozicija u smislu služenja i pojedincima i društvu kroz primenu tehnika i intervencija koje imaju i terapijski, ali i programski/preventivni karakter, te ponovno pridavanje značaja ranim tradicijama GR, ali i naučno utemeljenoj praksi i evaluaciji ishoda⁷⁹, mogu poslužiti kao inspiracija i ukazati na moguće pravce razvoja SGR i u našem kontekstu, budući da je njegov teorijski razvoj stao i ostao na temeljima psihijatrije i psihologije, a da su njegove mogućnosti, posebno u segmentu ostvarivanja ciljeva ohrabrivanja građanskog uključivanja i odgovorne društvene akcije, gotovo neiskorišćene.

Nastojeći da adekvatno odgovori na potrebe ljudi sa kojima socijalni grupni radnici rade, kao i na globalne društvene probleme poput pandemije COVID-19, izbegličke i migrantske krize, uticaja globalizacije, transnacionalne i transkontinentalne mobilnosti, ratnih sukoba i fundamentalizma, ekoloških problema, starenja stanovništva i dr., SGR se suočava sa nizom izazova. To suočavanje zahteva entuzijazam, kreativnost i posvećenost ranih grupnih radnika/ca, kao i stručnost, obučenost i naučno utemeljen pristup socijalnih radnika/ca koji/e rade sa grupama. Najskoriji primer krize, izazvane pande-

⁷⁷ Dušan Petrović, Tomislav Sedmak, Branko Ćorić, *Metode grupnog socijalnog rada*, nav. delo, str. 7.

⁷⁸ *Isto*, str. 35–37.

⁷⁹ Paul H. Glasser, Nazneen Sada Mayadas, "The Changing Nature of Social Group Work Practice", op. cit., p. 5.

mijom COVID-19, pokazao nam je da omogućavanje procesa i ostvarivanje ciljeva SGR neretko zahteva primenu u novim i drugačijim kontekstima, međunarodnu saradnju, kao i primenu novih informacionih tehnologija. Ovi izazovi ujedno su i mogućnosti za razvoj SGR u nacionalnim i međunarodnim okvirima.

ZAKLJUČAK

Od svog začetka i perioda kada se javio kao pokret, do svoje pune profesionalne afirmacije kao metoda u socijalnom radu, GR je prešao put transformacije, konstantno prateći promene i potrebe koje su se javljale u društvu u različitim istorijskim trenucima i kulturnim okvirima. U nizu društveno-istorijskih, ekonomskih i političkih okolnosti, na tom putu je jedan istorijski događaj – oličan u stvaranju NASW – ostvario kritičan uticaj na dalji razvoj GR. Danas, 65 godina kasnije, položaj GR u širem kontekstu socijalnog rada je još uvek nerazrešen. Teorijska konsolidacija, koja je postignuta u ovom periodu, praćena je gubljenjem statusa u oblasti praktičnog delovanja i obrazovanja socijalnih radnika/ca. Sam kraj 70-ih godina prošlog veka obeležila je inicijativa za „vraćanje korenima” u vidu organizacionog udruživanja po principu članstva u okviru IASWG, stvaranja foruma za razmenu ideja i iskustava iz prakse, koji nije strogo profesionalno omeđen i pokušaja revitalizacije SGR putem reafirmisanja ranih tradicija GR. Ideološki, praktični i pragmatični razlozi učinili su ova iskustva značajnim i za naše procese i kontekste. Uticaj SAD bio je vidljiv u domenu obrazovanja, teorije i prakse, shvatanju GR kao metoda socijalnog rada, dominantnoj primeni u kliničkom kontekstu i ciljevima, koji su u ovom periodu viđeni pretežno kao terapijski, korektivni i rehabilitacioni. Nedavni događaji, aktuelna društvena kretanja i demografski procesi na nacionalnom i globalnom nivou postavljaju niz novih izazova pred SGR kako u pogledu odgovora na globalne socijalne probleme i mogućnosti primene u novim kontekstima, tako i u pogledu primene novih informacionih tehnologija zarad omogućavanja procesa i ostvarivanja ciljeva SGR. Ovi izazovi istovremeno predstavljaju priliku i podsticaj za budući razvoj teorije i prakse SGR kako u našoj zemlji tako i u svetu.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] Abels L. Sonia, Abels Paul (eds.), *Social Work with Groups: Proceedings of the 1979 Symposium on Social Work with Groups*, Committee for the Advancement of Social Work with Groups, Louisville, 1979.
- [2] Alissi S. Albert, “The Social Group Work Tradition: Toward Social Justice a Free Society”, *Social Group Work Foundation Occasional Papers*, First Series, No. 1, 2001, pp. 1–25.

- [3] Alissi S. Albert, "Group Work History: Past, Present, and Future – United States", in: Alex Gitterman and Robert Salmon (eds.), *Encyclopedia of Social Work with Groups*, Routledge, New York, 2009, pp. 6–13.
- [4] Alissi S. Albert, "Social Group Work: Commitments and Perspectives" in: Albert S. Alissi (ed.) *Perspectives on Social Group Work Practice: A Book of Readings*, The Free Press, New York, 1980, pp. 5–35.
- [5] Andrews Janice, "Group Work's Place in Social Work: A Historical Analysis", *The Journal of Sociology and Social Welfare*, Vol. 28, Iss. 4, Article 4, pp. 45–65.
- [6] Association for the Advancement of Social Work with Groups, Standards for social work practice with groups, 1st & 2nd Ed., Association for the Advancement of Social Work with Groups, Alexandria, 1999, 2000, 2006, 2010.
- [7] Cartwright Dorwin, Zander Alvin, "Origins of Group Dynamics", *Group Facilitation: A Research and Applications Journal*, No. 2, Winter 2000, pp. 40–55.
- [8] Čekerevac Ana, Lakićević Mira, Žegarac Nevenka, Perišić Natalija, „Odeljenje za socijalnu politiku i socijalni rad”, u: Milan Jovanović (ur.), *Fakultet političkih nauka 1968–2018*, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, Beograd, 2018, str. 145–152.
- [9] Coyle Grace, "Group Work in Psychiatric Settings: Its Roots and Branches", *Social Work*, Vol. 4, No. 1, 1959, pp. 74–81.
- [10] Coyle Grace, "On Becoming Professional", in: Harleigh B. Trecker (ed.), *Social Group Work: Principles and Practices*, Practioner's Press, Hebron, CT, 1955, pp. 328–342.
- [11] Coyle Grace, "Social Group Work in Recreation", *Proceedings of the National Conference of Social Work*, Columbia University Press, New York, 1947, pp. 202–203.
- [12] Filipović Snežana, Đukanović Borislav, *Grupni socijalni rad*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 2010.
- [13] Fisher Raymond, "Contributions of Group Work in Psychiatric Hospitals", *The Group*, Vol. 12. No. 1, November 1949, p. 3.
- [14] Garvin D. Charles, *Contemporary Group Work*, Allyn and Bacon, Needham Heights, MA, 1997.
- [15] Gilbert Neil, Specht Harry, *The Emergence of Social Welfare and Social Work*, 2nd Ed., Peacock. New York, 1981, pp. 234–235.
- [16] Gitterman Alex, "Specialized group content in an integrated method curriculum", in: Sonia Abels and Paul Abels (eds.), *Social Work with Groups*, Committee for Advancement of Social Work with Groups, Louisville, KY, 1979, pp. 68–81.
- [17] Glasser H. Paul, Mayadas Sada Nazneen, "The Changing Nature of Social Group Work Practice", in: Paul H. Glasser, Nazneen Sada Mayadas, *Group Workers at Work: Theory and Practice in the '80s*, Rowman & Littlefield Publishers, New Jersey, 1986, pp. 3–8.

- [18] Hartford E. Margaret (ed.), *Working papers: Toward a frame of reference for social group work*, National Association of Social Workers, New York, 1964.
- [19] Hartford E. Margaret "Changing Approaches in Practice Theory and Techniques", in: *Trends in Social Work Practice and Knowledge: NASW Tenth Anniversary Symposium*, National Association of Social Workers, New York, 1966, pp. 132–134.
- [20] Kaiser A. Clara, "The Social Group Work Process", *Social Work*, Vol. 3, No. 2, January 1958, pp. 67–75.
- [21] Knežević Mladen, „Čikaška sociološka škola – iskustva socijalnog rada za sociologiju i sociološka teorija za socijalni rad", *Ljetopis socijalnog rada*, Vol. 16, br. 1, str. 5–28.
- [22] Konopka Gisela, "Similarities and Differences Between Group Work and Group Therapy", *Proceedings: National Conference on Social Work*, Columbia University Press, New York, 1951.
- [23] Konopka Gisela, *Social Group Work: A Helping Process*, 2nd Ed., Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1972.
- [24] Lee A. B. Judith, "Forward", in: Marie Weil, Kenneth L. Chau, Danna Southerland. (eds.), *Theory and Practice in Social Group Work: Creative Connections*, Haworth Press, New York, 1991, pp. 1–4.
- [25] Lobo Asha, "Social Group Work in the Global Context", *Adelaide Journal of Social Work*, Vol. 3, No. 1, pp. 30–40.
- [26] Middleman Ruth, "Group work and the Heimlich maneuver: Unchoking social work education", in: David F. Fike and Barbara Rittner (Eds.), *Working From Strengths: The Essence of Group Work*, Center for Group Work Studies, Miami Shores, 1992, pp. 16–32.
- [27] Northen Helen, Kurland Roselle, *Social Work with Groups*, 3rd Ed, Columbia University Press, New York, 2001.
- [28] Papell P. Catherine, Rothman Beulah, "Social Group Work Models: Possession and Heritage", in: Albert S. Alissi (ed.), *Perspectives on Social Group Work Practice: A Book of Readings*, The Free Press, New York, 1980, pp. 116–132.
- [29] Petrović Dušan, Sedmak Tomislav, Ćorić Branko, *Metode grupnog socijalnog rada*, autorsko izdanje, Beograd, 2005.
- [30] Reid E. Kenneth, "Expansion and professionalism, 1937–1955", in: Kenneth E. Reid (Ed.) *From Character Building to Social Treatment: The History of the Use of Groups in Social Work*, Greenwood Press, 1981, pp. 137–165.
- [31] Reisch Michael, Andrews Janice, *The Road not Taken: A History of Radical Social Work in the United States*, Brunner Routledge, New York, 2001.
- [32] Richmond E. Mary, "Some Next Steps in Social Treatment", *The Family*, Vol. 1, No. 4, 1920, pp. 6–10.
- [33] Schwartz William, "Group Work and the Social Scene", in: Margaret E. Hartford (ed.), *Working papers: Toward a frame of reference for social group work*, National Association of Social Workers, New York, 1964, p. 125.
- [34] Smith Rebecca, Bucchio Justin, Turnage F. Barbara, "Social Group Work in a Global Context", in: Charles D. Garvin, Lorraine M. Guttierrez, Maeda J. Galinsky

- (eds.), *Handbook of Social Work with Groups*, 2nd ed, The Guilford Press, New York, 2017, pp. 43–54.
- [35] Toseland W. Rowland, McClive-Reed P. Kimberly, "Social Group Work: International and Global Perspectives", *Social Work with Groups*, Vol. 32, No. 1, pp. 5–13.
- [36] Trecker B. Harleigh, "Group Work: Frontiers and Foundations – in Wartime", *The Compass*, Vol. 25, No. 3, March 1944, pp. 3–8.
- [37] Trecker B. Harleigh, *Social Group Work: Principles and Practices*, Praitioner's Press, Hebron, CT, 1955.
- [38] Wilson Gertrude, "From Practice to Theory: A Personalized History", in: Robert W. Roberts and Helen Northern (eds.), *Theories of Social Work with Groups*, Columbia University Press, New York, 1976, pp. 1–44.
- [39] Woldring E. S. Henk, "State and Civil Society in the Political Philosophy of Alexis de Tocqueville", *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, Vol. 9, No. 4 (December 1998), pp. 363–373.
- [40] Zaviršek, Darja, "Engendering Social Work Education under State Socialism in Yugoslavia", *British Journal of Social Work*, Vol. 38, No. 4, pp. 734–750.

Marija Vučinić Jovanović

HISTORICAL DEVELOPMENT OF GROUP WORK: FROM MOVEMENT TO METHOD IN SOCIAL WORK

Abstract

From the period when it emerged as a movement in the United States of America to its full professional affirmation as a method within social work, group work has crossed the path of transformation, constantly following the changes and needs that arose in society in different historical moments and cultural contexts. The paper presents the historical development of group work, with special reference to its specifics in the periods before and after its affiliation with social work, when it begins to be defined as a method of social work. The implications of this direction of group work development in the United States of America on the development of social group work in Serbia are analyzed and the current challenges of further development of social work with groups are pointed out, starting from the perspective of international social group work.

Key words:

group method, social work with groups, group work agencies, early group work traditions, program activities, NASW, United States of America, Serbia, international social group work.